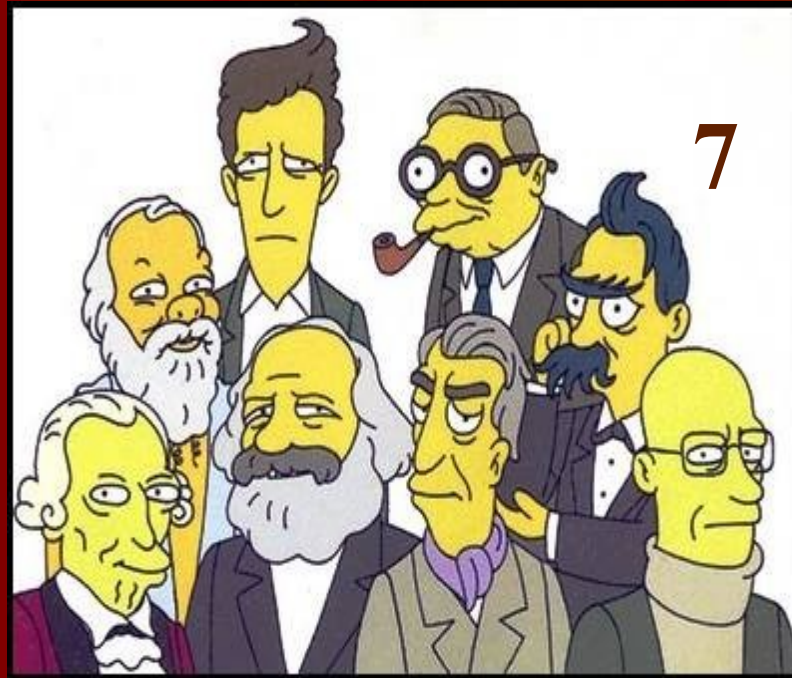

Úvod do filozofie 1/Filozofie 1

Aristotelés a peripatetici

Aristotelés ze Stageiry (384 - 322 př. n. l.)

- nejvýznamnější Platonův žák a vychovatel malého (13l.) Alexandra Makedonského (později zvaného Velký);
- založil filosofickou školu → Lykeion: 335 př. Kr. – 200 po Kr., škola *peripatetická*;
- po smrti A. V. obviněn z „bezbožnosti“ a odsouzen, utekl do vyhnanství, zemřel v exilu.

Rozsáhlé dílo (tematicky uspořádal Andronikos Rhodský v 1. stol. př. n. l.):

1. Spisy logické (Organon): *Kategorie, První a Druhé analytiky, Topiky;*
2. Spisy přírodovědecké: *Fysika (8 knih), O nebi, O vzniku a zániku, O duši, O vzniku živočichů;*
3. Spisy metafysické: *Metafysika;*
4. Spisy etické: *Etika Nikomachova, Etika Eudemova;*
5. Spisy politické: *Politika (8 knih);*
6. Spisy o literatuře a rétorice: *Poetika.*

Klasifikace věd

Logika

- nauka o správném myšlení (o jeho formách a metodách), formální věda;
- ne „co“, ale „jak“ máme myslet!
- psychologie vs. logika → jak to je X jak to být má!
- myšlení se děje v pojmech, kategoriích, soudech a úsudcích;
- vytvoření predikátové logiky → spojení „subjektu“ (S) a „predikátu“ (P) do soudu:

„Člověk je živočich“ → S je P

„Člověk je živočich.“ X „Pes je živočich.“

„Člověk je živočich rozumný.“

„Člověk je živočich rozumný a společenský.“

- definice obsahuje znak oddělující, rozlišující a spojující;
- pojmy můžou být vyšší a nižší obecnosti (živý organismus → živočich → savec → člověk → muž → filosof → Aristotelés);

Příklad kategorizace

- věčná → nebeská tělesa
- zničitelná
 - bez duše
 - oduševnělá → živá jsoucná
 - neschopná vnímat → rostliny
 - vnímající → živočichové
 - bez rozumu
 - rozumní → člověk

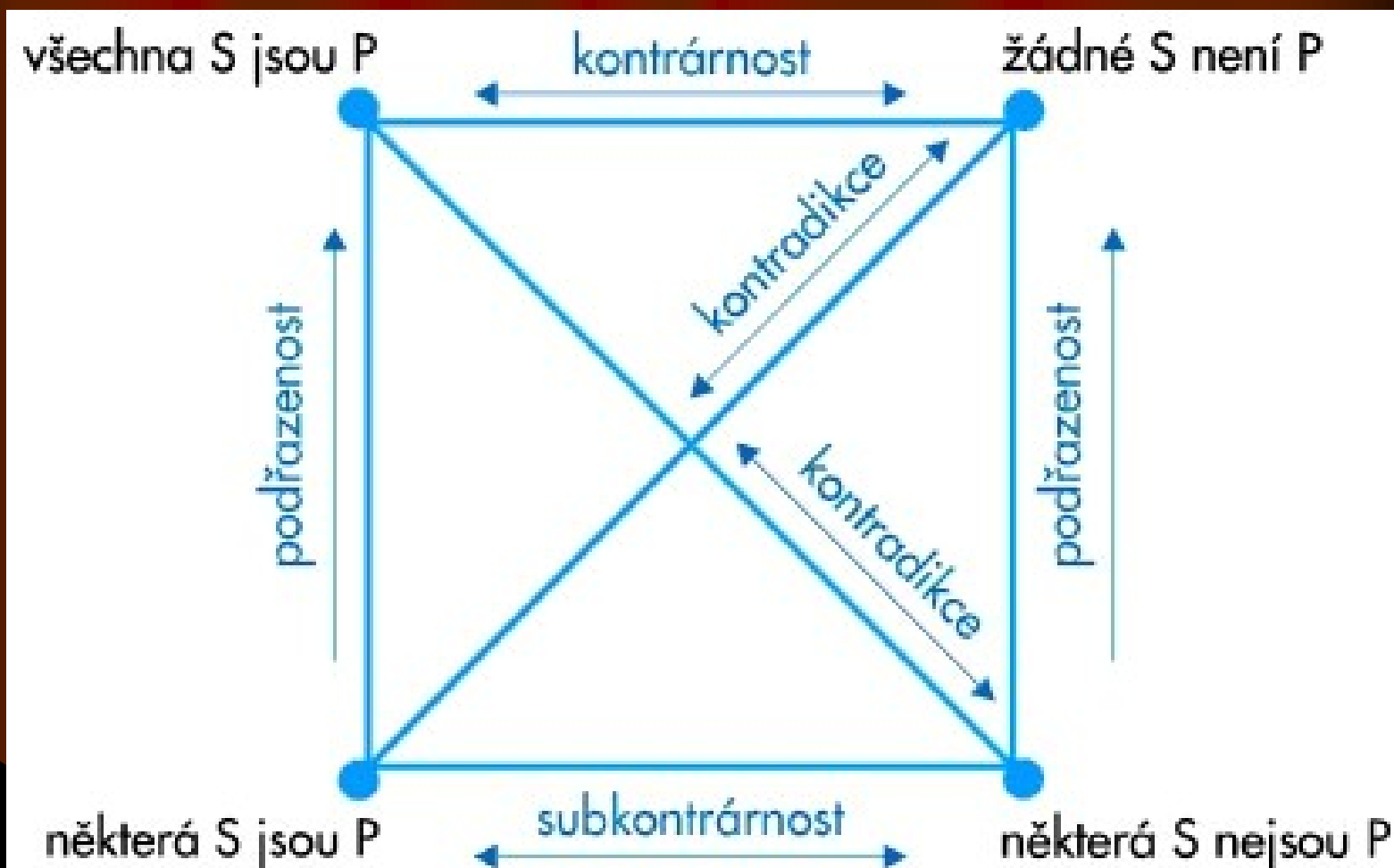
10 kategorií

- nejobecnější pojmy!
- nejdůležitější jsou pro A. první 4 kategorie.

	Kategorie	Starořecky	Příklad
1	Podstata (substance)	οὐσία	člověk, kůň
2	Kvantita	ποσόν	dvouloketné, tříloketné
3	Kvalita	ποιόν	bílé, znalé gramatiky
4	Vztah	πρός τι	dvojnásobné, poloviční, větší
5	Místo	ποῦ	v Lykeiu, na náměstí
6	Čas	ποτέ	včera, vloni
7	Poloha	κεῖσθαι	leží, sedí
8	Mít	ἔχειν	má boty, má zbroj
9	Činnost	ποιεῖν	řeže, pálí
10	Trpnost	πάσχειν	je řezán, je pálen

Soudy (4 typy):

1. obecně kladný soud,
2. částečně kladný soud,
3. částečně záporný soud,
4. obecně záporný soud.

Úsudek

- soudy spojujeme v úsudky;
- úsudek je „řeč, ve které z určitých předpokladů vychází něco nového“;
- pokud jsou předpoklady (premisy) pravdivé, musí být pravdivý i závěr (konkluze)!

P1: Všichni lidé jsou smrtelní.

P2: Sókratés je člověk.

Z: Sókratés je smrtelný.

← **sylogismus**

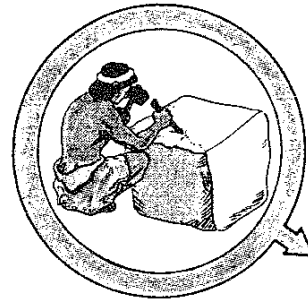
První filosofie (metafyzika vs. teologie)

- zkoumá „*jsoucno jako jsoucno a všechno, co mu jako jsoucnu náleží*“;
- první a nutné příčiny – problém **prvního hybatel** bůh jako čistá forma, čirý duch, nehybný hybatel;
- jisté vědění se netýká proměnlivých jevů, ale toho, co je nutné a neproměnlivé!
- neproměnlivé jsou *formy*;
- **podstata** (substance) jsoucna je spojením **formy** (*morfé*) a **látky** (*hýlé*) → **hylémorfismus**.

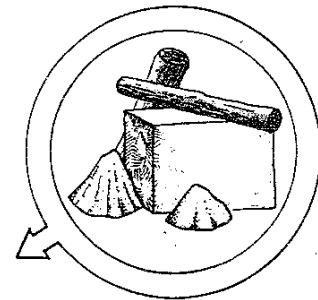
4 příčiny jsou

1. příčina látková → *causa materialis* – Co?;
2. příčina formující → *causa formalis* – Z čeho?;
3. příčina působící → *causa efficiens* – Od čeho?;
4. příčina účelová → *causa finalis* – K čemu?.

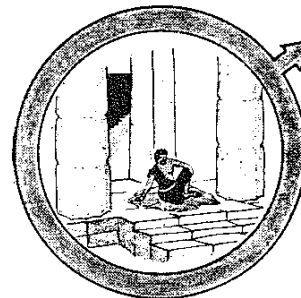
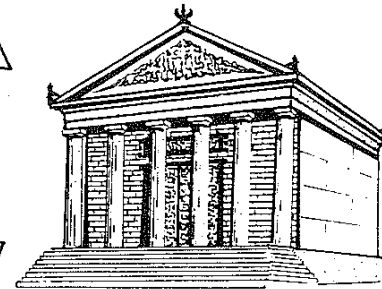
- problém kauzality:
otázka „proč?“
→ příčiny vs. cíle!

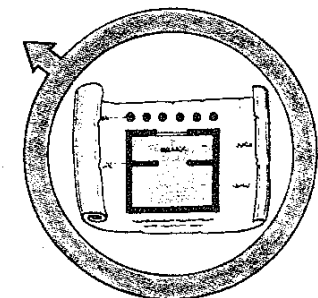
Působící

Látková

Účelová

Formální

- **pohyb** (vznik věcí) → od možného ke skutečnému (tedy od potence k akci!). Skutečné je ale vždy dřív!

Z kamene může vzniknout socha Sókrata, a tedy kámen je v možnosti sochou. Avšak bez inspirovaného sochaře s kladivem a ostrým majzlíkem se možnost neuskuteční!

4 druhy pohybu

1. „přeměna“ – věc zůstává co do podstaty tatáž, mění se její vlastnosti (např. studenti se stávají vzdělanějšími);

2. růst a zmenšování – myslí se růst živých bytostí (nikoli pouhé mechanické přidávání látky k látce, to by patřilo k místnímu pohybu);

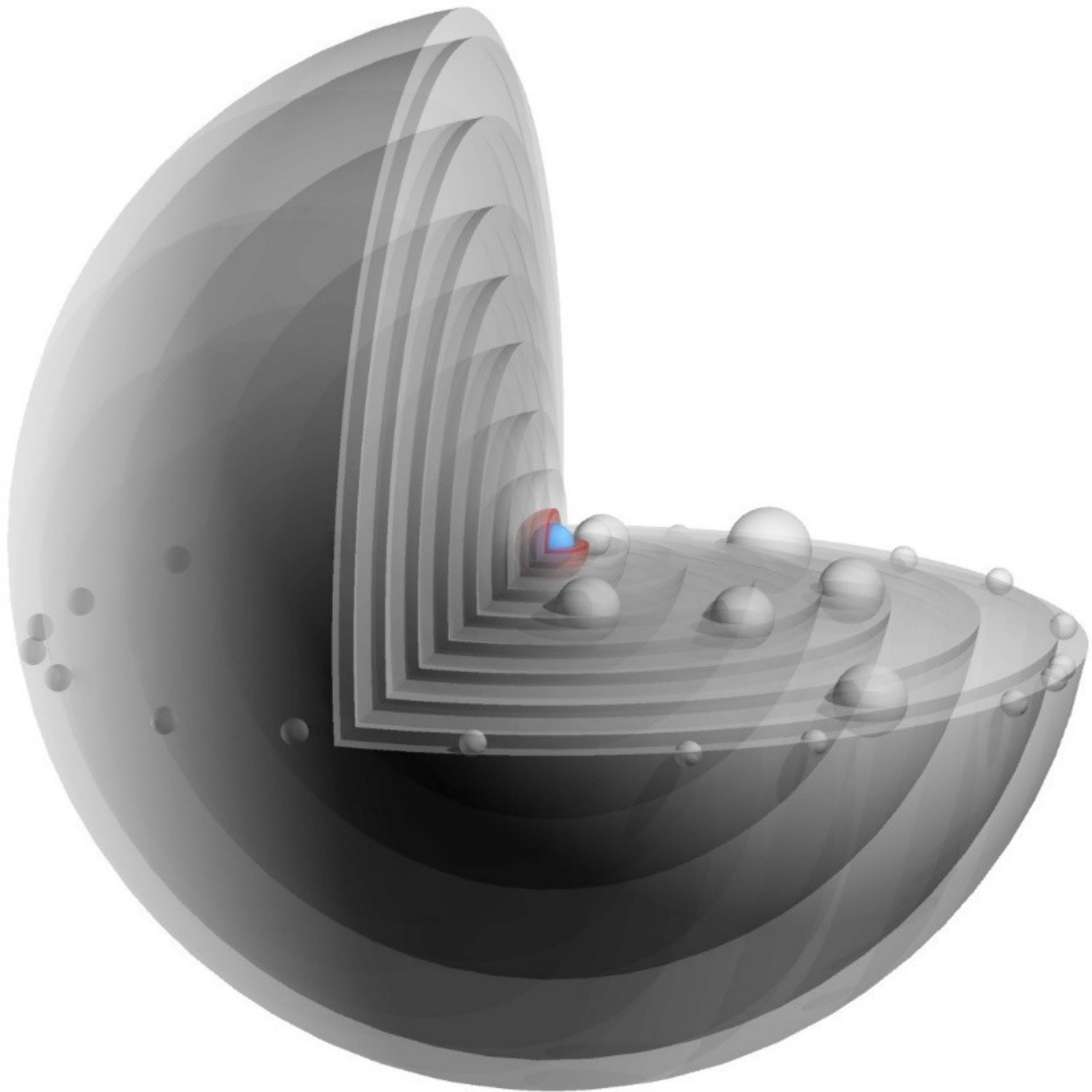
3. vznik a zánik – mění se podstata věci (např. vypařením, tj. zánikem vody vzniká vzduch);

4. místní pohyb – změna polohy. Pohyb v prostoru může být přímý nebo kruhový.

Aristotelův kosmos

Kosmos - myšleno oblast nebeských těles - je tvořen „sférami“, jakýmisi vrstvami specifické látky, odlišné od čtyř našich prvků (*éter*);

- v každé sféře je umístěno jedno těleso, jež je otáčením sféry unášeno kolem středu univerza, v němž se nachází Země (*geocentrismus*);
- svět *sublunární* (Země) a *nadlunární* (Slunce, planety, hvězdy);
- každá věc má své „přirozené místo“, dokonalým pohybem je pohyb kruhový.

Biologie, zoologie... (prostě hávět' všelijaká!)

- zakladatel biologie, zoologie, srovnávací anatomie a embryologie;
- popsal víc než 500 druhů!
- všechno v přírodě má svůj účel (*telos*)
→ *teleologie* jako zdůvodnění;
- všechno živé má schopnost *samopohybu*;
- pohybované je tělo (látka), pohybující je duše (forma) → *entelechie*;
- u jednodušších živočichů nevyklučuje samoplození.

Organično a duše (*psyché*)...

Stupně organična:

1. rostliny – funkce: výživa a rozmnožování;
2. zvířata – funkce: smyslové vnímání a změna místa;
3. člověk – funkce: schopnost myslet.

3 typy
duše

Etika a politika

- vědy praktické (etika je předpokladem politiky);
- smyslem života a nejvyšším dobrem je dosažení blaženosti (*eudaimonia*) skrze ctnostný život.
- blaženost není vrtkavá jako pocit štěstí, ale trvalá!

2 typy ctností (ctnost = *areté*):

- dianoetické: rozumnost, moudrost, důvtip, paměť;
- etické: statečnost, spravedlnost, umírněnost, štědrost.

- ctnost se získává učením, návykem a zkušeností;
- neřestí je mnoho, ctnost je vždycky jen jedna;
- dosažení ctnosti znamená vyhýbat se krajnostem
→ „*zlatá střední cesta*“.

opovážlivost

statečnost

zbabělost

- spravedlnost v obci musí
být řízena ***zákonem***.

<i>nedostatek</i>	<i>zlatý střed</i>	<i>nadbytek</i>
zbabělost	statečnost	opovážlivost
netečnost	uměřenost	nevázanost
flegmaticčnost	mírnost	popudlivost
lakomství	štedrost	marnotratnost
malomyslnost	velkomyslnost	nadutost
skrblivost	velkorysost	okázalost
závistivost	nevole	škodolibost
samolibost	vznešenost	líbivost
ostýchavost	stud	nestoudnost
nevraživost	přátelství	pochlebnost

Učení o společnosti a státě

- člověk je živočich žijící v obci (*zoon politikon*) a nemůže tedy žít sám.

Základem
demokratického
státu je svoboda.

Aristoteles

Podle toho, kdo vládne, rozlišuje:

3 právní formy obce (státu):

1. monarchii – vláda jednotlivce ve prospěch všech občanů;
2. aristokracii – vláda těch nejlepších;
3. politea – na vládě se podílejí všichni svobodní občané.

3 pokleslé formy:

1. tyranii – vláda samozvaného vládce ve prospěch sebe sama;
2. oligarchii – vláda bohatých pro svůj vlastní prospěch;
3. demokracii – vládu davu.

Pár citátů:

„Přítel všech - přítel nikoho.“

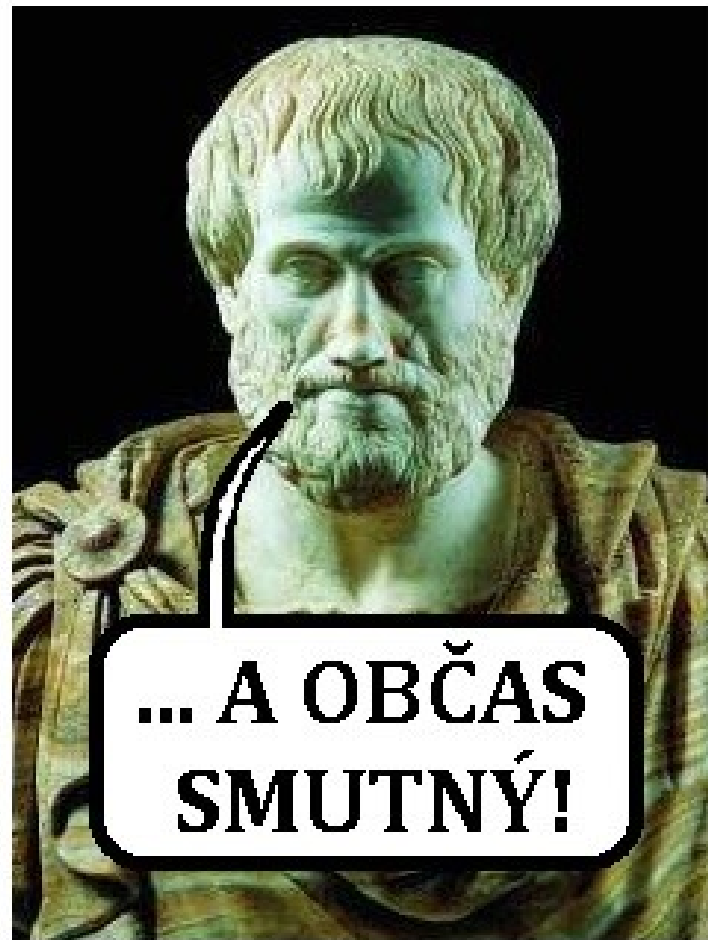
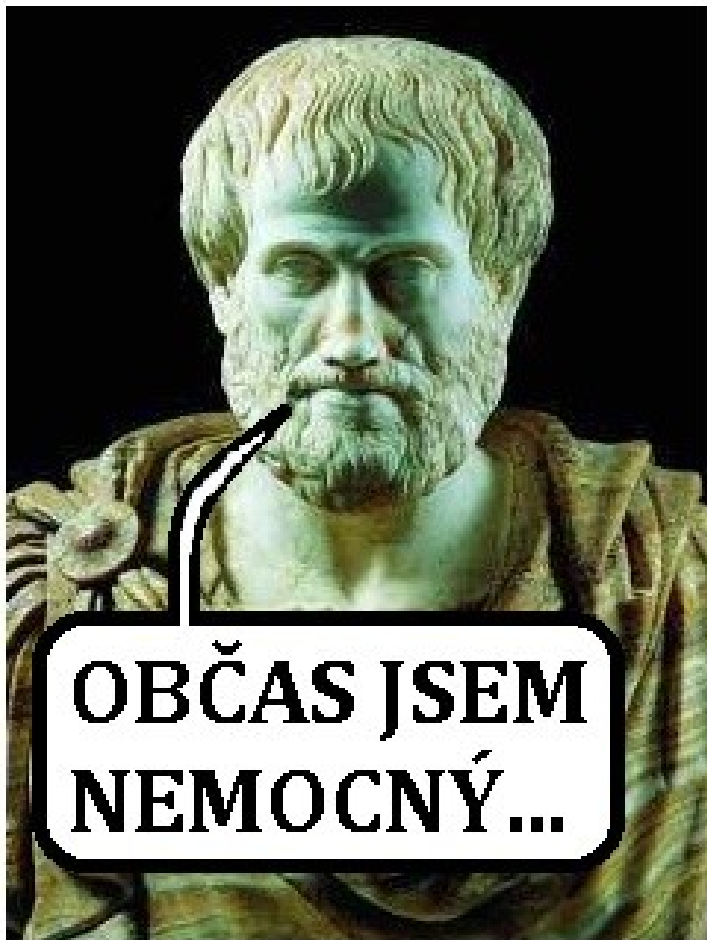
„Přítel je jedna duše ve dvou tělech.“

„Jedni šetří, jako by měli žít věčně, druzí utrácejí, jako by měli hned zemřít.“

„Ty chceš vědět, proč jsem přerušil učený rozhovor, abych se ohlédl za krásnou ženou? Lituji tě, můj příteli, protože tohle byla otázka slepce.“

„I myšlení občas škodí zdraví.“

„Po souloži je každý tvor smutný.“

Bonus:

Theophrastos (asi 372 – 287)

- žák a nástupce Aristotela;
- peripatetickou školu řídil 34 let;
- zakladatel dendrologie;
- přednášel filosofii, botaniku, přírodní vědy a rétoriku;
- větší důraz klade na příčinu působící (než na příčinu účelovou).

